

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
ИЛИМ, ЖОГОРКУ БИЛИМ БЕРҮҮ ЖАНА ИННОВАЦИЯЛАР МИНИСТРЛИГИ

Б.БЕЙШЕНАЛИЕВА АТЫНДАГЫ
КЫРГЫЗ УЛУТТУК МАДАНИЯТ ЖАНА ИСКУССТВО УНИВЕРСИТЕТИ

МАКУЛДАШЫЛДЫ
Окумуштуулар Кеңеши

Протокол № 1

22 09 20 .

БЕКІТЕМ
КУМИУнун ректору, доцент

Б.БЕЙШЕНАЛИЕВА АТЫНДАГЫ
КЫРГЫЗ УЛУТТУК МАДАНИЯТ ЖАНА ИСКУССТВО
УНИВЕРСИТЕТИНИН МУЗЫКАЛЫҚ АСПАПТАРДЫ САКТОО
ЖӨНҮНДӨ ЖОБОСУ

Бишкек - 2025

1. Жалпы жоболор

1.1. Жобо Б.Бейшеналиева атындагы Кыргыз улуттук маданият жана искусство университетинин (мындан ары – КУМИУ) окуу корпустарында, факультеттеринде жана кафедраларында жайгашкан музикалык аспаптар колдонулушу окуу аудиторияларына жана аспап сактоочу бөлмөлөргө (фонддорго, кампаларга (складдарга), камераларга) карата милдеттүү нормативдик документ болуп саналат.

1.2. Жобо КУМИУнун төмөнкү түзүмдүк бөлүмдөрүнө тиешелүү:

- Элдик музика факультети;
- Эстрада жана музикалык билим берүү факультети;
- Театр факультети;
- Хореография жана маданий ишмердүүлүк факультети (музика менен байланышкан дисциплиналар);
- Кино жана телекөрсөтүү факультети;
- Магистратура жана аспирантура бөлүмү;
- Музикалык аспаптар колдонулган башка кафедралар.

1.3. Жобо төмөнкү музикалык аспаптардын бардыгына колдонулат:

- Фортепиано жана роялдар;
- Акордеон жана баян;
- Европалык кылдуу аспаптар: скрипка, альт, виолончель, контрабас, гитара ж.б.;
- Европалык үйлөмө аспаптар: жыгач жана жез аспаптар топтому;
- Урма аспаптар;
- Электрондук жана электр аспаптары;
- Кыргыз улуттук музикалык аспаптары (комуз, кыл кыяк, чоор, сыйызыгы, добулбас, темир ооз комуз, жыгач ооз комуз ж.б.).

1.4. Музикалык аспаптарды сактоонун нормаларын аткарууга төмөндөгү түзүмдүк бөлүмдер жооптуу болуп саналат:

- факультеттин декандары;
- кафедра башчылары;
- музикалык аспаптар кабинетинин жооптуу кызматкери;
- аспаптарды окуу процессинде колдонгон окутуучулар жана студенттер.

1.5. Жобонун талаптарын одоно бузуу КУМИУнун ички тартип эрежелерине ылайык административдик чараптарды көрүүгө жана келтирилген материалдык зиян үчүн жоопко тартууга негиз болуп эсептелет.

2. Микроклиматка (температура жана нымдуулук) жалпы талаптар

2.1. Музыкалык аспалтар жайгашкан бардык кабинетте, аудиторияда жана сактоочу жайларда туруктуу микроклимат камсыздалууга тийиш.

2.2. Негизги нормативдик көрсөткүчтөр:

- оптималдуу температура: **20-22 °C**;
- жол берилген температуранын диапазону: **18-24 °C**;
- оптималдуу салыштырмалуу нымдуулук: **45, 55 %**;
- жол берилген нымдуулуктун диапазону: **40, 60 %**.

2.3. Бир күн бою температуранын өзгөрүүсү **2°C**дан, нымдуулуктун өзгөрүүсү **5-10%**дан ашпоого тийиш. Температура менен нымдуулуктун жогорку айырмасы музыкалык аспалтар учун өзгөчө зыяндуу.

2.4. Негизги кабинет жана сактоочу бөлмөлөрдүн ар бириnde термометр жана гигрометри бар, **термо-гигрометр** орнотулат. Көрсөткүчтөр күн сайын көзөмөлдөнүп туруусу шарт.

2.5. Абаны жылжтуучу, муздатуучу, нымдоочу же кургаткыч шаймандары аспалтарга түз уруп таасир этпей тургандай жайгаштырылат. Түз соккон ысык же муздак аба ағымы аспалтарга зыян келтириет.

3. Кабинеттер жана сактоочу жайлар үчүн жалпы талаптар

3.1. Музыкалык аспалтар жайгашкан окуу **кабинеттеринде жана аудиторияларда**:

- температура: **18-22 °C**;
- нымдуулук: **45, 55 %**;
- терезелерге күн нурун түз өткөрбөө үчүн парда/жалюзи колдонулат;
- радиатор, батарея, меш жана аба муздаткычтары менен аспалтардын аралыгы **50, 70 см** аралыктан жакын коюуга тыюу салынат.

3.2. Аспал сактоочу өзүнчө бөлмөлөрдө (фонд, склад):

- температура: **18-22 °C**;
- нымдуулук: **45, 55 %**;
- бөлмө үзгүлтүксүз аба алмашуу менен камсыз болушу керек;
- аспалтар жерге түз коюлбай, стеллаждарга, аспал койгучтарга, атайын текчелерге жайгаштырылат.

3.3. Музыкалык кабинеттерде жана сактоочу жайларда: тамеки тартууга, тамак-аш жана суусундуктарды алыш кириүүгө, муздак суу менен полду ашыкча нымдал жууганга, аспалтын үстүнөн өтө нымдал сүрткөнгө тыюу салынат.

4. Музыкалық аспаптардын түрлөрүнө жараша жалпы сактоо шарттары;

4.1. Фортепиано жана роялдар. Температура: **18-24°C**, оптималдуу- **20-22°C**.

Нымдуулук: **40, 55 %**, идеалдуу – **45, 50 %**. Фортепиано жана роялдар радиатордордон жана терезеден **50-80 см**ден кем эмес аралыкта жайгаштырылат, түз тийген күн нурунан корголуусу, астыңкы бөлүгү мүмкүн болушунча жерден көтөрүлгөн платформада туруусу шарт. Иш бүткөн соң капкагы жана клавиатуранын капкагы жабылып турууга тийиш. Бул чаңдын топтолушун азайтат жана микроклиматтын кескин өзгөрүүсүн бир аз тең салмактайт. Ондоп-түзөө кеминде **жылына 2 жолу**, интенсивдүү пайдаланууда **жылына 3, 4 жолу** адистешкен усталар тарабынан жүргүзүлөт.

4.2. Акордеон, баян. Температура: **18-24 °C**, оптималдуу - **20-22 °C**.

Нымдуулук: **40, 55 %**, узак убакыт 60, 65 %дан жогору болбоого тийиш. Акордеон жана баян; заводдук кофрдо же каттуу футлярда тик абалда сакталат, нымдуулугу жогору бөлмөлөрдө, терезеге, эшикке жана жылдыктычтарга жакын коюлбайт. Сырттан муздак абадан аспапты ысык бөлмөгө (же тескерисинче) алыш киргендө температура тенелгенче футлярды дароо ачпай аспапты акырындык менен ыңгайлыштырууга зарыл.

Аспаптардын ичине суу, чан, майда таштандылар кирбеси үчүн кур менен асып жүрүүдө жана сабак учурунда сактык эрежелери так сакталышы керек.

Профилактикалык кароо жылына жок дегенде **1 жолу** (мех, клапандар, клапантери, металл бөлүктөрү ж.б.) адис-усталар тарабынан жүргүзүлөт.

4.3. Европалык кылдуу аспаптар: скрипка, альт, виолончель, контрабас, гитара Температура: **18-24 °C**. Нымдуулук: **45, 55 %** (узак убакыт 40 %дан төмөн болбоого тийиш). Европалык кылдуу аспаптар: футлярда сакталуусуна артыкчылык берилет. Ачык жөлөнүп (стойкада) турган учурда да терезеден жана жылдыктычтан алыш жайгаштырылат. Канифоль жана чаң жумшак кургак чупурөк менен үзгүлтүксүз тазаланып турат.

Кыл чыңалып кетпеш үчүн окуу жылынын соңунда узак мөөнөткө сакталгандан бир аз бошотууларга (чектен ашыrbай) жол берилет.

4.4. Европалык үйлөмө аспаптар: жыгач жана жездөн жасалган аспаптар

Температура: **18-24 °C**. Нымдуулук: **40, 60 %**, жыгач аспаптар үчүн мүмкүн болушунча **45, 55 %**, жыгач үйлөмө аспаптар (кларнет, флейта, саксофон, гобой, фагот ж.б.) ар бир сабактан кийин ичиндеги конденсат толук чыгарылып, атайдын кургак салфеткалар/шомпурлар менен тазаланат, нымдуу бойдон футлярда узак калтырбоо

керек, мундштуктар жана камыштар өзүнчө каптамада (чехолдордо) санитардык нормаларга ылайык сакталат.

Жез үйлөмө аспаптар (труба, тромбон, валторна, туба ж.б.) ар бир ойноодон кийин конденсаттар атайын клапандар аркылуу чыгарылат, смазка жана майлар белгиленген текчеде, таңгакта сакталат. Металл беттерин коррозиядан сактоо үчүн ашыкча нымдуулукка жол берилбейт.

4.5. Урма аспаптар (Европалык жана универсалдык). Температура: **18-24 °C**, нымдуулук: **45, 55 %**. Урма аспаптардын тери тартылган беттерине күн нурун түз түшүрбөө керек. Аз нымдалган чүпүрөк менен, андан кийин кургак чүпүрөк менен сүртүлөт. Сактоо учурунда үстүнө оор буюмдарды коюуга тыюу салынат.

4.6. Электрондук жана электр аспаптар. Температура: **18-24 °C**, нымдуулук: **40, 60 %**. Электрондук аспаптар (синтезатор, электр гитара, пульттар, колонкалар ж.б.) нымдан жана конденсаттан корголууга тийиш. Ным болусу мүмкүн болгон терезеге, жылытыкчка, сыртка чыгуучу эшикке жакын коюлбайт. Колдонулбай турган учурда ток булактарынан ажыратылып, чаңдан коргоочу каптама (чехол) менен жабылат, кабелдер жана розеткалар өрт коопсуздүгүнүн талаптарына ылайык уюштурулат.

5. Кыргыз улуттук музыкалык аспаптарын сактоонун өзгөчө шарты

Бул бөлүк атайын улуттук **кыргыз аспаптарына** арналат жана аларды гитара, скрипка сыйктуу европалык аспаптар менен бирге эмес, өзүнчө категория катары карайт.

5.1. Жалпы принциптер

Улуттук аспаптар негизинен жыгач, терилүү, жип (кыл), металл сыйктуу табигый материалдардан жасалгандыктан микроклиматтын өзгөрүшүн өтө сезгич келет.

Улуттук аспаптар үчүн оптималдуу микроклимат. Температура: **18-24 °C**; Нымдуулук: **45, 55 %**. Улуттук аспаптар Европалык аспаптардан өзүнчө текчелерде, витриналарга же музей-фонддук стеллаждарда сакталат. Аларды гитара же скрипка менен бир футлярда, стойкада сактоого жол берилбейт.

5.2. Комуз жыгачтан жасалгандыктан, кургак нымдуулуктан жарака кетүүгө өзгөчө жакын. Нымдуулук **45, 55 %** деңгээлинде сакталууга тийиш; **30, 35 %**дан төмөн узак убакыт болбоого тийиш. Комуздарды атайын горизонталдуу текчелерде же вертикальдуу стойкаларда, бири-бирине кысылып калбагандай жайгаштыруу, күн нурунан, аба жылытыкч жана муздаткычтардан алыс кармоо, узак убакытка

(жазғы/жайқы каникулда) сактоодо кыл басымын бир аз бошотуп коюу (толук эмес) сунушталат.

5.3. Кыл кыяктын териден жасалган резонатору жана кыл жиптери нымдуулуктун курч өзгөрүшүнө өзгөчө сезгич. Температура: **18-22 °C**, нымдуулук: **45, 55 %** дөңгөлинде туруктуу кармалууга тийиш. Сактоо шарттары: футлярда же жумшак чехолдо сакталганы жакшы, терезеден түшкөн түз күн нурунан, өзгөчө ысык мезгилде корголот. Нымдуулук төмөндөп баратканда бөлмө нымдагыч аркылуу акырындап **45, 55 %**га жеткирилет, аспалты жер пайга тик кооп эмес, атайын түркүккө же бекем текчеге жайгаштыруу зарыл.

5.4. Чоор, сыйбызғы, сурнай сыйктуу үйлөмө улуттук аспалтар жыгачтан, чоподон жана заманга жараша пластикадан жасалып, көп учурда ички бетине ным көп чогулат. Температура: **18-24 °C**, нымдуулук: **45, 55 %**. Сактоо шарттары; ар бир ойноодон кийин ички бөлүгүндөгү ным кургак чүпүрөк же атайын шомпур аркылуу чыгарылат жана футлярда же чехолдо сакталат. Түз күн нурунан алыс жайгаштырылып ашыкча нымдуу шартта узак убакыт калтырбоо керек. Жыгач, чопо деформацияланат.

5.5. Темир ооз комуз металлдан жасалгандыктан, коррозияга каршы сактоо чараларын талап кылат. Нымдуулук **40, 55%** диапазонунда кармалышы керек, **65, 70%дан** жогору нымдуулуктагы бөлмөлөрдө узакка сактоого жол берилбейт. Сактоо шарттары: кургак, чаңсыз, аба желдеткич (вентиляциясы) бар шкафтарда/витриналарда сактоо, нымдуу чүпүрөк менен жуубай, кургак же аз нымдалган чүпүрөк менен сүртүү, коррозия белгилери байкалса, убагында адистерге көрсөтүү.

5.6. Добулбас, чоң барабандардын (улуттук вариантар) беттери териден жасалгандыктан (добулбас ж.б.) нымдуулукка жана температурага сезгич келет. Температура: **18-24 °C**, нымдуулук: **45, 55 %**. Сактоо шарттары; тери тартылган бетине күн нурун жана түз ысык абаны (батарея, меш) тийгизбөө керек. Катуу нымдап жууганга тыюу салынат жана сактоодо аспалтын үстүнө кошумча жүк коюлбайт.

5.7. Музейдик жана фонддук маанидеги улуттук аспалтар тарыхый, коллекциялык баалуулугу бар улуттук аспалтар фонддук режимде сакталат.

5.7.2. Алар үчүн микроклиматтык шарттар көбүнчө төмөнкү чектерде кармалат:

- температура: **18-20 °C**;
- нымдуулук: **45, 55 %**, чоң секириктөрсиз.

5.7.3. Бул аспалтарды жыл сайын жасалгоочу адистер кароодон өткөрүп, зарыл учурда консервациялоо иш-чаралары жүргүзүлөт.

6. Санитардык-гигиеналык жана коопсуздук талаптары

6.1. Кабинеттер жана сактоочу жайлар үзгүлтүксүз кургак ыкма менен тазаланат (чан соргуч). Жер пайды ашыкча суу менен жуубай, нымдуу тазалоодон өткөргөндөн кийин бөлмө желдетилет.

6.2. Күчтүү жыттуу химиялык каражаттарды аспаптар жайгашкан бөлмөлөрдө ашыкча колдонбоо керек.

6.3. Өрт коопсуздугу боюнча:

- өрт өчүргүчтөр жеткиликтүү жерде жайгаштырылып, мөөнөтү боюнча текшерилип турат;
- электр зымдары, розеткалар жана ток узарткычтар техникалык нормаларга ылайык болушу керек.

7. Аспаптарды колдонуу, каттоо жана тейлөө

7.1. Ар бир кафедрада музыкалык аспаптардын **катар номерлеринин тизмеси түзүлөт**. Анда:

- аспаптын атальшы;
- инвентардык/заводдук номери (болсо);
- техникалык жана сырткы абалы;
- жооптуу окутуучу/лаборант;
- акыркы тейлөө датасы көрсөтүлөт.

7.2. Аспапты кабинеттен тышкарды алыш чыгууда (концерт, иш-чара, репетиция учун) **каттоо журналы аркылуу жүргүзүлөт**. Алынган жана кайтарылган убактысы, жооптуу адамдын аты-жөнү жазылышы жана колу коюлат.

7.3. Жылына жок дегенде **1 жолу** бардык аспаптар боюнча пландуу техникалык кароо жана профилактикалык иштер жүргүзүлөт. Зарыл учурда ондоо иштери жүргүзүлөт.

7.4. Фортепиано, баян, комуз, кыл кыяк сыйктуу көп колдонулган аспаптар үчүн кафедра өзүнчө график боюнча кошумча профилактикалык иштерди пландаштырат.

8. Өзгөчө кырдаалдарда көрүлүүчү чараптар

8.1. Жылжынч системасы бузулуп, температура **15 °С**ден төмөн түшүп кетсе:

- аспаптар мүмкүн болушунча бир бөлмөгө топтолуп, кошумча жылуулук изоляциясы (жабуу, картон, жууркан) менен корголот жана ысык мешке коюлбайт;
- бөлмөнүн эшик-терезелери улам-улам ачылып-жабылбай, температуралын алмашуусуна жол берилбайт.

8.2. Нымдуулук **65, 70 %**дан жогорулат кетсе (чатырдан суу агуу, авариялык абал ж.б.):

- аспаптар дароо кургак бөлмөлөргө көчүрүлөт;
- аспаптын нымдалган беттери кургак чүпүрөк менен этият сүртүлөт;
- бөлмө толук кургатылгандан кийин гана кайра аспаптарды киргизүүгө уруксат берилет.

8.3. Нымдуулук **30, 35 %**дан төмөндөп кетсе:

- бөлмөгө аба нымдагыч шайман коюлуп, нымдуулук акырындап 45, 55 %га жеткирилөт;
- улуттук жана кылдуу аспаптардын корпусу жана беттери күн сайын көзөмөлдөнөт (жарака кетпеш учун).

9. Негизги жоболор

9.1. Жобо Университеттин Окумуштуулар Кеңешинде каралып, ректордун буйругу менен бекитилет.

9.2. Жободо өзгөртүүлөр жана толуктоолор факультеттердин, кафедралардын жана аспаптар кабинетинин жооптуу кызматкерлеринин сунуштарынын негизинде киргизилет.

9.3. Жобонун талаптары менен бардык окутуучулар, лаборанттар жана музыкалык аспаптарды колдонгон студенттерге тааныштыруу иштери жүргүзүлөт.